

РОЗДІЛ 2. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У РОБОТІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИFEATURES OF IMPLEMENTATION OF PROJECT ACTIVITIES
IN THE WORK OF SPECIAL EDUCATION SPECIALISTS

Стаття присвячена проблемі проєктної діяльності фахівців спеціальної освіти, яка виступає ефективним засобом підвищення якості освіти, розвитку професійної компетентності педагогів, а також формування ключових компетентностей у здобувачів освіти. Обґрунтовано актуальність проєктної діяльності як інноваційного засобу підвищення ефективності навчально-виховного процесу, розвитку професійної компетентності фахівця спеціальної освіти та створення сприятливих умов для навчання учнів з ООП. Визначено, що у педагогіці проєктна діяльність розглядається у двох основних аспектах: як педагогічне проєктування, спрямоване на розробку інноваційних освітніх моделей і технологій, та як метод навчання, реалізований у проєктній діяльності здобувачів освіти під керівництвом педагога. Проєктна діяльність як складова професійної діяльності фахівців спеціальної освіти, забезпечує реалізацію конструктивно-проєктувальної функції, вимагає сформованості проєктної компетентності, професійної мобільності та здатності до педагогічного проєктування. У статті визначено зміст, цілі й завдання проєктної діяльності в контексті роботи з дітьми з ООП. Розкрито педагогічний потенціал методу проєктів у розвитку ключових компетентностей учнів з ООП, зокрема здатності до планування, аналізу, комунікації, рефлексії та застосування знань на практиці. Виокремлено принципи реалізації проєктної діяльності (доступності, варіативності, співпраці, підтримувального супроводу, цілісного оцінювання) та умови її ефективності, серед яких: проєктна компетентність фахівців спеціальної освіти, урахування індивідуальних особливостей розвитку учнів з ООП, організація співпраці та командної роботи, контроль та допомога педагога, забезпечення реалізації проєкту, мотиваційне стимулювання та активне залучення батьків. Визначено, що проєктна діяльність є інструментом, що інтегрує теоретичну підготовку та практичну реалізацію освітніх цілей, сприяє удосконаленню професійної діяльності фахівців спеціальної освіти та підвищенню якості освіти учнів з ООП.

Ключові слова: проєктна діяльність, професійна компетентність, професійна

мобільність, учні з ООП, принципи та умови реалізації проєктної діяльності.

The article is devoted to the problem of project activity of a specialist in special education, which acts as an effective means of improving the quality of education, developing the professional competence of teachers, as well as forming key competencies in students. The relevance of project activity as an innovative means of increasing the efficiency of the educational process, developing the professional competence of a specialist in special education and creating favorable conditions for teaching students with SEN is substantiated. It is determined that in pedagogy, project activity is considered in two main aspects: as pedagogical design, aimed at developing innovative educational models and technologies, and as a teaching method implemented in the project activity of students under the guidance of a teacher. Project activity as a component of the professional activity of a specialist in special education, ensures the implementation of the constructive and design function, requires the formation of project competence, professional mobility and the ability to pedagogical design. The article defines the content, goals and objectives of project activity in the context of working with children with special educational needs. The pedagogical potential of the project method in the development of key competencies of students with SEN is revealed, in particular the ability to plan, analyze, communicate, reflect and apply knowledge in practice. The principles of implementing project activities (accessibility, variability, cooperation, supportive support, holistic assessment) and the conditions for its effectiveness are highlighted, including: project competence of special education specialists, taking into account individual characteristics of student development, organization of cooperation and teamwork, control and assistance of the teacher, ensuring the implementation of the project, motivational stimulation and active involvement of parents. Project activities are a tool that integrates theoretical training and practical implementation of educational goals, contributes to the improvement of the professional activities of a special education specialist and the improvement of the quality of education for students with SEN.

Key words: project activity, professional competence, professional mobility, students with SEN, principles and conditions for implementing project activity.

УДК 376:005.8

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.2.7>

Докучина Т.О.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Старик С.В.,

аспірант кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проєктна діяльність є вагомим складовою сучасної освіти, оскільки сприяє впровадженню інновацій та розвитку творчого підходу до навчання та виховання. У професійній діяльності фахівців спеціальної освіти

реалізація проєктної діяльності забезпечує ефективне вирішення різних практичних педагогічних завдань, враховуючи індивідуальні освітні потреби учнів, а також створює умови для формування партнерської взаємодії між педагогами, учнями, батьками.

Крім того проєктна діяльність сприяє професійному розвитку педагога, його творчим, дослідницьким та проєктуальним навичкам. На сучасному етапі здатність здійснювати проєктну діяльність є показником професійної компетентності фахівців спеціальної освіти. Водночас ефективність провадження проєктної діяльності у роботі фахівців спеціальної освіти має свої особливості, зважаючи на специфіку професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літературних джерел свідчить, що у педагогіці проєктна діяльність розглядається у двох аспектах: педагогічне проєктування – діяльність спрямована на розробку інноваційних моделей, технологій навчання, освітніх продуктів та ін. (О. Карабін, О. Кудря, О. Слободяник та ін.) [3; 5; 13]; проєктна діяльність здобувачів освіти під керівництвом педагога, тобто як метод навчання (В. Вовк, І. Єрмаков, О. Онопрієнко, С. Шевцова та ін.) [1; 7; 10].

В аспекті діяльності фахівців спеціальної освіти педагогічне проєктування є одним із видів інноваційної, творчої діяльності. У цьому аспекті нам імponує визначення педагогічного проєктування О. Слободянюк, яка тлумачить його як «вищий рівень здобуття умінь та навичок, спрямованість педагога на здійснення успішної діяльності, що проявляється у його творчості, в постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку людини» [13, с. 240].

Як метод навчання проєктна діяльність передусім покликана активізувати та підтримувати інтересу учнів до навчання, зокрема проблеми, яку слід вирішити. Вчені відзначають, що у процесі навчання є широкі можливості активного залучення учнів до проєктної діяльності, що позитивно впливає на їхній психоемоційний стан завдяки використанню різноманітних методичних підходів. Проєктна діяльність створює сприятливі умови для налагодження ефективної комунікації в процесі реалізації спільних проєктів, які можуть здійснюватися як у межах навчального плану, так і в позакласний час. Важливими перевагами проєктної діяльності є поєднання теоретичних знань з практичною діяльністю, підвищення мотивації навчання, самостійності учнів та ін. [4; 6; 11].

Попри вагомий внесок вчених у дослідження визначеної проблеми актуальним та недостатньо досліджуваним є питання реалізації проєктної діяльності у практиці роботи фахівця спеціальної освіти з дітьми з ООП.

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми реалізації проєктної діяльності фахівця спеціальної освіти у роботі з дітьми з ООП.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність фахівців спеціальної освіти є багатоаспектна. Зокрема С. Миронова виділяє в ній такі функції (напрями діяльності) як: діагностична;

орієнтаційно-прогностична; конструктивно-проєктувальна; корекційна; організаційна; інформаційно-пояснювальна; комунікативно-стимулююча; аналітико-оцінювальна; дослідницько-творча. Відтак проєктувальна діяльність є однією із складових роботи корекційного педагога. Сутність конструктивно-проєктувальної функції полягає у здатності проєктувати зміст навчальної, виховної та корекційно-розвиткової роботи; здійснювати правильних вибір засобів, методів корекційного впливу та форм роботи з учнями, батьками, колегами для реалізації освітніх цілей та результативної взаємодії [8]. Сформованість конструктивно-проєктувальної функції є основою для освоєння проєктної діяльності та її впровадження в освітній процес.

Проєктна компетентність є однією з основних, що визначається стандартом вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем, ступенем магістра, з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта. Фахівець має вміти «розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проєкти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти» [14].

Реалізація проєктної діяльності фахівцем спеціальної освіти передбачає сформованість не лише необхідних знань та вмінь, а й особистісних якостей. Серед яких, на нашу думку, на перший план виходить професійна мобільність, тобто здатність швидко освоювати та реалізовувати новітні технології, готовність до інновацій та адаптивність до освітніх новацій, однією з яких на сьогоднішній день є проєктна діяльність.

Управління проєктною діяльністю змінює роль педагога. Зміна ролі та позиції як прояв мобільності фахівця спеціальної освіти у процесі реалізації проєктної діяльності передбачає його трансформацію з джерела готових знань у наставника й координатора пізнавального процесу учнів. Завдання педагога супроводжувати дитину в пошуку рішень до визначеної або самостійно виявленої проблеми, сприяти самостійному відкриттю нових знань та особистісному засвоєнню через практичний досвід [4, с. 129]. Відтак, здатність реалізовувати проєктну діяльність як один із показників професійної компетентності сучасного фахівця спеціальної освіти що вимагає сформованості його мобільності у професійній діяльності.

Педагог одночасно виступає організатором та ініціатором проєктної діяльності учнів, оскільки важливим є не лише створити умови для розроблення проєкту, а й мотивувати до цієї діяльності, пробудити пізнавальний інтерес. У роботі з дітьми з ООП стимулювання пізнавальної активності є необхідною умовою ефективності навчання. Т. Скиба, Л. Одинченко та ін. зазначають, що використання проєктних методів є засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів з ООП за умови правильного педагогічного керівництва та

контролю [12, с. 18]. Серед особливостей розвитку дітей з ООП, які можуть ускладнювати реалізацію проєктної діяльності доцільно виділити такі: сповільненість та обмеженість сприймання, порушення мовленнєвого розвитку, мислення, прогалини у знаннях та уявленнях про навколишнє, труднощі міжособистісної взаємодії та ін. [8].

Проєктна діяльність сприяє формуванню різних компетентностей учнів з ООП, пов'язаних із процесом проєктування, зокрема [1; 3]:

- виявляти й аналізувати проблемне поле, виділяти підпроблеми, чітко формулювати основну проблему та відповідні завдання;
- визначати цілі діяльності та здійснювати її планування;
- здійснювати самоаналіз та рефлексію щодо успішності та ефективності розв'язання поставленої проблеми;
- презентувати результати своєї роботи, використовуючи створений у процесі проєктування продукт;
- знаходити необхідну інформацію, відбирати та засвоювати з неї ключові знання;
- застосовувати набуті знання, уміння й навички на практиці, зокрема у нестандартних ситуаціях;
- обирати та використовувати відповідні технології для створення кінцевого продукту;
- проводити дослідницьку діяльність: аналізувати, синтезувати, формулювати гіпотези, деталізувати інформацію та робити узагальнення.

Ефективність реалізації проєктної діяльності з дітьми з ООП передбачає дотримання наступних принципів [11]:

Принцип доступності – передбачає адаптацію змісту, форми та методів виконання проєктних завдань відповідно до індивідуальних освітніх потреб учнів.

Принцип варіативності – реалізується через створення різнопланових варіантів проєктів, що враховують інтереси, здібності та освітні потреби учнів, сприяючи особистісно орієнтованому навчанню.

Принцип співпраці – полягає в організації спільної діяльності учнів у малих групах, парах з урахуванням їхніх можливостей, де кожен учасник виконує визначену роль, що сприяє формуванню командної взаємодії.

Принцип підтримувального супроводу – передбачає надання педагогом диференційованої допомоги та мотиваційної підтримки, спрямованої на подолання труднощів у процесі виконання завдань.

Принцип цілісного оцінювання – охоплює не лише підсумкову оцінку результату проєктної діяльності, а й моніторинг динаміки особистісного зростання учня, його зусиль, активності, рівня залученості та взаємодії.

Аналіз досліджень проблеми проєктної діяльності, дозволив визначити умови її ефективної реалізації фахівцями спеціальної освіти у роботі з учнями з ООП, зокрема [1; 8; 10; 11; 12]:

– *Сформованість проєктної компетентності фахівців спеціальної освіти*, що передбачає здатність розробляти та реалізовувати проєкти.

– *Урахування індивідуальних психофізичних особливостей розвитку учнів з ООП* при виборі проблеми та методів її вирішення, а також ролі учнів у проєктній діяльності. Успішне впровадження методу проєктів можливе за умов урахування індивідуальних освітніх потреб, можливостей, інтересів і темпу навчання кожного учня. Зміст проєкту, його структура, тривалість виконання повинні адаптуватися до освітніх потреб та особливостей розвитку дитини.

– *Стимулювання позитивної мотивації до проєктної діяльності учнів з ООП*, зокрема створення ситуацій інтересу, успіху тощо. Проєктна діяльність повинна бути емоційно значущою та практично корисною для учнів. Тема проєкту має викликати інтерес і бути зрозумілою, а результат – мати цінність для здобувача освіти. Важливо залучати учнів до вибору теми, планування етапів роботи й презентації результату.

– *Контроль та допомога педагога учням з ООП для успішного виконання завдання*. Під час проєктної діяльності слід забезпечити постійну підтримку з боку педагога. Такий супровід знижує тривожність та підтримує позитивну мотивацію до навчання, а також забезпечує можливість надання допомоги учням з метою реалізації корекційно-розвиткового впливу.

– *Відповідне забезпечення реалізації проєкту з урахування освітніх потреб учнів* (інформаційне, організаційне, навчально-методичне, матеріально-технічне).

– *Організація співпраці та командної роботи*. Метод проєктів передбачає активну взаємодію учнів між собою, тому доцільно організовувати роботу в парах, малих групах. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, взаємодії, командній роботі тощо.

– *Залучення сім'ї до проєктної діяльності*. Партнерство з батьками – одна з ключових умов успішної реалізації проєктів з учнями з ООП. Родина може допомогти в зборі інформації, виготовленні наочності, підтримці вдома. Крім того, така взаємодія сприяє формуванню єдиного освітнього простору «учень – вчитель – батьки».

Висновки. Проєктна діяльність у сучасній педагогіці розглядається як складова професійної діяльності педагога, зокрема у вигляді педагогічного проєктування, а також як ефективний метод навчання, спрямований на розвиток активності, самостійності та критичного мислення здобувачів освіти. Реалізація проєктної діяльності у практиці

роботи фахівця спеціальної освіти має свою специфіку, що обумовлюється особливостями психофізичного розвитку учнів з ООП. Її успішне впровадження потребує сформованості проєктної компетентності у педагога, дотримання принципів доступності, варіативності, співпраці, підтримувального супроводу та цілісного оцінювання, а також створення відповідних організаційно-педагогічних умов.

Проєктна діяльність у спеціальній освіті сприяє розвитку ключових компетентностей учнів з ООП, стимулює їхню пізнавальну активність, а також забезпечує інтеграцію теоретичних знань з практичною діяльністю. Ефективність реалізації проєктної діяльності значною мірою залежить від участі педагога як координатора, наставника і партнера в освітньому процесі, а також від залучення сім'ї до проєктної взаємодії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовк Н., Вікторенко І., Федь І. Реалізація проєктної технології навчання в системі позашкільної освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. Вип.16. С. 109-121.
2. Жосан О.Е. Метод проєктів у контексті реалізації Концепції «Нова українська школа». *Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону : науково-методичний вісник* 2017. № 53. С. 104-113.
3. Карабін О.Й. Проєктна діяльність у формуванні професійного саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій. *Молодий вчений* 2016. №12.1 (40). С. 436-440.
4. Козак Л.В., Коваль В.Ю. Проєктна діяльність як засіб підготовки дитини до навчання у новій українській школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 71. Т. 1. С. 127-131.
5. Кудря О.В. Педагогічне проєктування як складова інноваційної педагогічної діяльності вчителя технологій в умовах нової української школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 208. С. 157-160.
6. Мартинець Л.А. Проєктна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 3 (34). С. 10-13.
7. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнтований збірник / наук. ред. І.Г. Єрмаков. Київ: Департамент, 2003. 500 с.
8. Миронова С., Чопік О. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. 2-е видання, перероблене та доповнене. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 332 с.
9. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвєєва М.П. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник / за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 260 с.
10. Онопрієнко О.В. Метод проєктів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2009. 22 с.
11. Резніченко І. Проєктна діяльність у контексті інклюзивної освіти. *Збірник за результатами матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції «Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології» 17-18 жовтня 2024 року / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.] ; голов. ред. О.А. Комар; відпов. за вип. Н.В. Дудник. Умань, 2024. С. 217-219.*
12. Скиба Т.Ю., Одинченко Л.К. Проєктна методика навчання як засіб активізації навчальної діяльності учнів спеціальної школи. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених «Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців»*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. С. 310-313.
13. Слободяник О. Аналіз поняття «проєкт», «проєктна технологія», «педагогічне проєктування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. Вип. 7(3). С. 234-243.
14. Стандарт вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем, ступенем магістра, з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта. наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 № 28. <https://mon.gov.ua>